

AİHM Opuz Grup Davası 2023 Gölge Raporu

Opuz Grup Davaları (no. 33401/02)
Gölge Rapor
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Ekim 2023

AİHM Opuz Grup Davası

2023 Gölge Raporu

Opuz Grup Davaları (no. 33401/02)
Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Ekim 2023

Özet

Türkiye devleti, Opuz Grup Davaları'nda taraflardan biri olan M.G.'nin adalete erişebilmesi ve şiddetten korunması için daha fazla engelle karşılaşmaması için gerekli olan izlemeyi yerine getirmemiştir. Sanığa M.G.'nin özgürlüğünü kısıtlaması nedeniyle verilen 12 yıl hapis cezası delil yetersizliğinden bozulmuş ve mahkeme yeniden inceleme yapılmasına karar vermiştir. Failin M.G.'yi çocukları aracılığıyla tehdit etmeye devam etmesi, M.G.'nin yeni bir şikayette bulunmasına neden olmuştur.

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararları çoğunlukla kısa süreli ve risk değerlendirmesi yapılmadan verilmekte. Göçmen kadınlar bu tedbirleri ancak bir uzman eşliğinde alabilmektedir. Mahkeme kararları koordinasyondan yoksundur ve karar alma sürecinde risk analizi sıklıkla göz ardı edilmektedir. Çocuklu kadınlar, hakimler ayrı bir başvuru olmadan çocukların ihtiyaçlarını değerlendirmediklerinden çocukları adına yeniden tedbir kararlarına başvurmak zorunda kalmaktadır. Ayrıca Aile Mahkemeleri gizlilik kararı olsa bile faile çocukla görüş hakkı vermektedir. 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasının önündeki mevcut engeller ve koordinasyon eksikliği, Türkiye'nin depremden etkilenen bölgelerini kadınları şiddetten koruyacak herhangi bir mekanizmadan yoksun bırakmıştır.

Olumlu bir değişiklik, ısrarlı takip suçunun Türk Ceza Kanunu'na dahil edilmesidir. Bununla birlikte, siber tacizle ilgili şikayetler sıklıkla göz ardı edilmekte ve yetkililer potansiyel riskleri değerlendirmekte başarısız olmaktadır. Kolluk görevlilerinin kadınları yanlış bilgilendirmeleri ve caydırıcı davranışları oldukça yaygın. Bu durum kadınların haklarına erişimini engellemekte ve uzmanlık, toplumsal cinsiyet perspektifi, koordinasyon ve risk değerlendirmesi eksikliğini ortaya koymaktadır.

Kadınlar sığınaklara başvururken yaşlarına, vatandaşlıklarına, cinsiyet kimliklerine ve çocuklarının yaşına göre ayrımcılığa maruz kalmakta. Sığınaklardaki aşırı katı koşullar kadınların özgürlüğünü ve hayatlarını yeniden inşa etme çabalarını sınırlamakta. Ayrıca sığınaklarda sosyal destekler yetersiz. Türkiye'de hâlâ kadına yönelik şiddet konusunda uzmanlaşmış bir yardım hattının bulunmaması, sosyal destek ihtiyacını hafife alma eğilimini yansıtmakta. Sonuç olarak devletin kamuoyu önünde öne çıkardığı tek mekanizma, kadınların tek tuşla polise ulaşmasını sağlayan mobil uygulama. Her ne kadar bu uygulama kadınlar için beklemeye gerek kalmadığı için kullanışlı olsa da polislin caydırıcı davranışıyla ilgili sorunlar burada da devam etmektedir.

Kadınlara karşı işlenen suçlara ilişkin cezalar, etkili bir şekilde infaz edilmediğinden caydırıcı etkiden yoksun; bu sorun, açık cezaevine nakil veya denetimli serbestlik için gereken süreyi kısaltan yeni yasal düzenlemeyle daha da kötüleşmektedir.

Türkiye'deki genel siyasi durum ve toplumsal cinsiyet eşitliğindeki gerileme, kadına yönelik şiddetle ilgili politika ve uygulamaların yakından izlenmesini acil bir ihtiyaç haline getirmektedir. Türkiye'de kadınların genel güvenliği için temel değişiklikleri savunmak ve kadın haklarını zayıflatabilecek herhangi bir yasal değişikliğe karşı çıkmak hayati önem taşımaktadır.

I. Giriş

Kural 9[2] “Kararların infazının ve dostane çözüm koşullarının denetimine ilişkin Bakanlar Kurulu İcütüzüğü” kapsamındaki bu rapor Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın Opuz Grup kararlarının uygulanması için gerekli bireysel ve genel önlemlere dair gözlem ve önerilerini ele almaktadır.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 1990 yılında kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla kuruldu. Mor Çatı'ya başvuran kadınların deneyimleri, kadınların şiddetten uzaklaşmaya çalışırken nelere ihtiyaç duyduklarını ve hangi engellerle karşılaştıklarını görmemizi sağlar. Mor Çatı'da şiddetle mücadele etmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için kadınlardan edinilen bilgilerle, İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW gibi uluslararası sözleşmelerin, kanun ve yönetmeliklerin uygulamaları izlenir, raporlanır ve Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığındaki karar vericilere gerekli politikalara dair öneriler sunulur.

II. Vaka Özeti

Bu vaka grubu, yetkililerin, gerçek ve olası riskler ve tehditler hakkında makul bir şekilde bilgilendirilmelerine rağmen kadınları (başvuranlar veya onların kadın akrabaları) aile içi şiddetten koruyamamalarıyla ilgilidir (Madde 2 ve 3). Opuz davasında, M.G. ve Halime Kılıç davasında mahkeme, kadınların korunmamasının cinsiyet temelinde ayrımcı olduğuna karar vermiştir (2. ve 3. Maddelerle bağlantılı olarak 14. maddenin ihlali).

Önleyici tedbirlerle ilgili olarak Mahkeme, yetkililerin sığınaklarda kalamayacak durumda olan kadınlara alternatif çözümler sunmamasını, sığınaklarda kalan kadınların güvenliğinin sağlanmaması ve yetkililerin gerektiğinde ihtiyati tedbir kararı çıkarmaması ve bu kararların verilmesinde ve tebliğ edilmesindeki gecikmeleri eleştirmiştir. Ayrıca Mahkeme, tedbir kararları verildiğinde ihlaller için yaptırım uygulanmadığını, bu durumun kararları etkisiz hale getirdiğini ve suçluların cezasız kalmasına yol açtığını tespit etmiştir.

Ayrıca Mahkeme, boşanmış kadınların o dönem yürürlükte olan Aile Koruma Yasası tarafından evli kadınlara sağlanan korumanın dışında tutulmasına dair yasal çerçeveye ve yine o dönem yürürlükte olan Ceza Yasası uyarınca soruşturma açılabilmesi için şikayetin gerekli olması ile ilgili belirli sorunları tespit etmiştir.

Daha genel olarak, ceza hukuku sisteminde yetkililerin aile içi şiddete bir dereceye kadar tolerans göstermesinden kaynaklanan yeterli caydırıcı ve koruyucu etkilerin olmamasını eleştirmiştir. Tespit edilen sorunlar arasında, soruşturmaların başlatılmasıdaki gecikmeler ve soruşturmaların etkin bir şekilde yürütülememesi, hakimlerin mahkeme öncesi tutukluluğu göz önünde bulundurarak mağdurlara yönelik riskleri değerlendirmedeki ihmalleri, mağdurların şikayetlerini geri çekmesinin ardından yargılamaların devam etmemesi, ceza yargılamalarının tamamlanmasındaki gecikmeler ve yetersizlikler yer almaktadır. Gelenekler ve namus gerekçesiyle cezaların hafifletilmesi de bu yetersizliklere dahildir.

III. Bireysel Önlemler

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, M.G. - Türkiye (646/10) davasında verilen kararın uygulanması için gerekli olan bireysel önlemlere dair yorumda bulunacaktır. Mor Çatı, M.G.'ye 2005 yılından beri destek vermektedir ve bu nedenle onun davasıyla ilgili ilk elden bilgiye sahiptir.

İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucunun eski eşini kasten yaralama suçundan 3 yıl, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ise 12 yıl hapis cezasına çarptırdı. Ekim 2022'de Bakanlar Komitesi'ne sunduğumuz son rapordan bu yana temyiz işlemleri tamamlandı. Yargıtay, sanığa uyguladığı cinsel şiddet suçunun zaman aşımı nedeniyle reddi kararını onadı. Sanık tarafından M.G.'nin özgürlüğünün kısıtlanması nedeniyle verilen 12 yıl hapis cezası, gerekli delil bulunmadığı gerekçesiyle bozuldu ve mahkeme heyeti yeniden inceleme yapılmasına karar verdi. M.G.'yi yaraladığı gerekçesiyle sanığa verilen 3 yıl hapis cezası onaylandı. Fail halen çocukları aracılığıyla M.G.'yi tehdit etmeye devam etmektedir. 15 Eylül 2023'te M.G. fail hakkında şikayette bulunmuştur.

Bu koşulları göz önünde bulunduran ulusal makamlar, failin etkili bir şekilde adalet önüne çıkarılmasını sağlamalı ve ayrıca acilen başvuranın güvenliğini sağlayacak tedbirleri almalıdır.

IV. Genel Önlemler

a. Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesiyle birlikte kadına yönelik şiddetle mücadelede tek yasal dayanak 6284 sayılı Kanun kalmıştır. Bu kanun kadınların şiddetten uzaklaşabilmesi ve kadınların şiddetten korunabilmesine dair tedbirleri düzenlemektedir. Bu tedbirlerin başında sığınak, koruma, uzaklaştırma ve gizlilik bulunmaktadır. Yasaya göre bu tedbirler kolluk, savcılık ve Aile Mahkemeleri tarafından kadınların beyanlarına dayanarak ve kadınlara herhangi bir ayrımcılık yapmama ilkesine dayanarak verilmelidir. Mor Çatı'ya başvuran kadınların ve bu alanda çalışan uzmanların deneyimleri ise bu tedbirlere dair uygulamalarda sorunlara işaret etmektedir.

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbirlerin süreleri kadınların şiddetten uzaklaşmasına imkan sağlamayacak ölçüde kısa verilmektedir. Sürelerin kısalığına bakıldığında kadınların karşı karşıya kaldığı şiddet tehdidinde dair bir risk analizi yapılmadığı ve/veya kararların bir risk analizi doğrultusunda verilmediği anlaşılmaktadır. Mor Çatı Dayanışma Merkezi'nden 1 Haziran 2022 - 30 Haziran 2023 tarihleri arasında destek alan 158 kadının tedbir kararına bakıldığında bu sürelerin en fazla 6 ay olduğu, bazı durumlarda 15 gün bile olabildiği görülmektedir. Sürelerin kısa tutulması, kadınların tekrar tekrar tedbir kararına başvurmasına neden olurken, kararlar arası boşluk dönemi olabiliyor. Bu durum ise kadınların kimi durumlarda hayatlarını tehlikeye atarken genel olarak tedbir kararı için uğraşmalarını gerektirmektedir.

Tedbir kararlarını vermek otomatik bir eylem haline dönüşmüştür ve bu durum verilen tedbirlerin kadınların risk durumları ve ihtiyaçlarına yanıt vermemesine neden olmaktadır. Bu durum tedbir kararı olmasına rağmen öldürülen kadınlara dair haberlerle

basına da yansımaktadır. Örneğin Ocak 2023'te kocası Hüseyin Emre Yılmaz tarafından öldürülen Aslı Yılmaz'ın uzaklaştırma tedbirinin cinayet gününden 1 ay önce sona erdiği fakat Antalya 9. Aile Mahkemesi tarafından uzatma talebinin, şüphelinin şiddette bulunacağına yönelik delil olmadığı gerekçesiyle reddedildiği basına¹ yansımıştır.

Medyaya yansıyan haberlere² göre Mayıs 2022-2023 arasında 43 kadın ve kız çocuğu koruma kararına rağmen öldürülmüştür. Bu vakalar arasında, failin defalarca şikayet edilmesine rağmen tutuklanmaması genel bir olgu olarak öne çıkmaktadır.

Uzaklaştırma ve gizlilik tedbirleri için başvuran kadınların aynı kararları çocukları için çıkaramamaları ve/veya çocuklarının geçici velayetini alamamaları önemli bir güvenlik riski oluşturmaya devam etmektedir. Çocuk ve babanın ilişkisini güvenlikten önce gören Aile Mahkemesi hakim kararları nedeniyle uzaklaştırma kararı olan kadınlar çocuklarını görüştürmek için fail ile bir araya gelmek durumunda kalmaktadır. Özellikle şiddete uğrayan kadının Türkiye vatandaşı olmadığı koşullarda bu durum kadınların Türkiye'de adalete erişemeyecekleri ve faile dönmeleri halinde çocuklarının elinden alınacağı korkusunu yaratıyor. Örneğin Mor Çatı'dan destek alan D.K., maruz kaldığı psikolojik ve fiziksel şiddet nedeniyle koruma ve gizlilik kararı almıştı. Ancak Aile Mahkemesi, gizlilik kararına rağmen babanın çocukla görüş hakkına sahip olması yönünde karar verdi. Gizlilik kararına rağmen müşterek çocukları babalarıyla görüşmeye götürmek zorunda kalan D.K., yaşadığı korku ve çaresizlik sonucunda ani biçimde sığınaktan ayrılarak faile geri dönme kararı aldı.

6 Şubat 2023'te gerçekleşen ve 10 ili etkileyen depremler sonrasında, depremden etkilenen illerde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının ve şiddete maruz kalan ya da kalma riski altında olan kadın ve çocukların durumuna baktığımızda hali hazırda mevcut sorunların katmerlendiğini gördük. Çadır/konteynır kentlere yerleşen kadınların aldıkları tedbir kararlarının tebliği ve uygulamasında yaşanan uygulama sorunlarına acil planlama yapılarak çözüm bulunmadı. Tedbir kararlarını takip etmekle yükümlü olan ŞÖNİM bina ve personelleri depremden etkilendi ve yine bir acil planlama yapılmadığından çalışmalarında önemli aksamlar gerçekleşti³. Kadınlar şiddetten uzaklaşmakta her zaman olduğundan daha fazla güçlük yaşadılar.

Burada bahsedilen 6284 sayılı Kanun kapsamındaki koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkili uygulaması önündeki sorunlar farklı seviyelerde risklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye, 25.11.2022'de Bakanlar Kuruluna sunduğu eylem planında kolluk görevlilerin risk analiz formundan bahsedilmiş ve bu forma göre farklı risk seviyelerine göre önlemler alındığından bahsedilmiştir. Yukarıda paylaşılan örneklerde de görüldüğü üzere uygulamada risk temelli bir yaklaşıma rastlanmamaktadır.

• Göçmen Kadınlar

Koruyucu ve önleyici tedbirlere ulaşmadaki sorunlar söz konusu göçmen kadınlar olduğunda katmerlenmektedir. Göçmen kadınlar maruz kaldıkları şiddet nedeniyle kolluğa başvurduklarında şikayetleri dahi alınmayabiliyor, ancak yanlarında kendilerine eşlik eden bir görevlinin ısrarı sonucunda karar çıkartmayı başarabiliyorlar. Örneğin Mor Çatı sığınağından destek alan göçmen bir kadın birden fazla kez ve farklı biçimlerde (önce Gaziosmanpaşa 2. Aile Mahkemesi'nden çıkan karara itiraz ederek, devamında

1 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/asli-yilmazi-canice-katletmisti-yeni-detaylar-ortaya-cikti-42208889>

2 <https://www.birgun.net/haber/koruma-kararina-ragmen-katledildiler-436956>

3 Kapsamlı inceleme için: <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/depremden-etkilenen-bolgelerde-kadınların-siddetten-uzaklasma-deneyimleri-ve-destek-mekanizmaları/>

aynı mahkemeye yeniden başvurarak ve sonrasında Bakırköy 1. Aile Mahkemesi'nden, ardından da farklı şehirden) gizlilik, çocuklarının geçici velayeti ve tedbir nafakası talebinde bulundu ancak talebi her seferinde reddedildi. Israrlı başvuruları sonucunda 3 aylık gizlilik kararı verildi, ancak çocukları için gizlilik kararı verilmedi. 1 yıl boyunca çeşitli yollardan gizlilik kararı almaya çalışan kadının çocukları güvenlik riski nedeniyle okul kayıtlarını 1 sene boyunca gerçekleştiremediler.

b. Adalete Erişimde Engeller-Israrlı Takip

Bir diğer dikkat çekici olgu ise ısrarlı takip eylemi TCK'da bir suç olarak tanımlanmasına rağmen dijital ortamda gerçekleşen ısrarlı takiplere dair işlem yapılmamasıdır. Dijital ortamda başlayan ısrarlı takiplere dair yapılan şikayetlerin sonuçsuz kalması ve kimi durumlarda cinayetle sonuçlanması basına da yansımıştır. Bu haberlerden birinde 15 yaşındaki bir kızın kendisini takip eden faile yönelik çeşitli resmi şikayetlerinin göz ardı edildiği ve aynı failin, daha sonra 16 yaşındaki bir kız çocuğunu takip ederek öldürdüğü belirtilmiştir.⁴

c. Destek Mekanizmaları

• Kolluk Birimleri

Mor Çatı'ya başvuran çoğu kadın için kolluk kuvvetlerinin caydırıcı tutum ve davranışları, şiddetten uzaklaşmak için yardım istemelerini, sığınağa gitmelerini ve şikayette bulunmalarını zorlaştıran faktörler arasında yer almakta. Kaba davranışlar, cinsiyetçi ve yargılayıcı söylemler, yanlış bilgi vererek kadını sığınağa gitmekten vazgeçirmeye çalışmak ya da şikayette bulunsa bile sonuç vermeyeceğini söyleyerek kadınları şikayette bulunmaktan caydırmak kadınları şiddetten uzaklaşmasını engelleyen uygulamalar arasında yer alıyor. Örneğin jandarma karakoluna başvuran bir kadının "Sığınağa gidebilir miyim?" sorusu üzerine komutan "Gidersen bir daha çıkmazsın iyi düşün" dedi. Kadın daha sonra "Devlete de gidemezsem şikayet de edemem, çünkü şikayet etsem adamla nasıl kalayım?" diye düşünerek tekrar evine dönmek zorunda hissetti.⁵ Bir diğer örnekte çocuklarıyla beraber sığınağa gitmek isteyen kadın, kolluk memurunun kendisine "Orada seni çocuklarını kuruma vermeye zorluyorlar" diyerek sığınağa gitmekten caydırdığını söyledi.⁶ Başka bir örnekte kocasından şiddet gören bir kadın, şikayette bulunmak ve sığınağa gitmek için kolluk kuvvetlerine başvurdu. Ailesinin evine gitmek istemediğini söylemesine rağmen polisler ailesini arayarak karakola gelmelerini söyledi ve aile üyeleriyle birlikte kadını kocasıyla barışması için ikna etmeye çalıştılar.⁷ Mor Çatı'ya başvuran kadınlar sıklıkla kolluk kuvvetlerinin kendilerini ve kocalarını bir araya getirdiklerine, barışmaya teşvik edildiklerine ya da

4 <https://www.evrensel.net/haber/468130/beyza-dogani-katleden-salim-tek-in-daha-once-de-baska-bir-cog-u-istismar-etmis>

5 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 2022 yılı Faaliyet Raporu
<https://morcati.org.tr/faaliyet-raporlari/mor-cati-2022-yili-faaliyet-raporu/>

6 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Erkek Şiddetiyle Mücadelede Koordinasyona İlişkin İzleme Raporu, 2022
<https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/erkek-siddetiyle-mucadelede-koordinasyona-iliskin-izleme-raporu/>

7 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kolluk Uygulamaları Raporu, 2023
<https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/turkiyede-erkek-siddetiyle-mucadelede-kolluk-uygulamaları/>

korkutulduklarına dair deneyimlerini paylaştılar. Örneğin, evlilik içi tecavüz ve dayak nedeniyle darp raporu alan kadın, ardından gittiği polis merkezinde yaşadıklarını şöyle anlattı: “Uzaklaştırma kararı aldirmek ve darp raporunu işleme sokarak şikayette bulunmak istediğimi söyledim. Polisler eşimi karakola çağırdı. Bana ‘Şimdi şikayetçi olsan 3-4 yıl sonra adamla barışacaksın, sonra devlete 10 bin ceza ödeyeceksiniz. Şimdi barışın, zaten yine barışacaksınız.’ dediler. Ailemi çağırmıştım. Polisler onları da bizi barıştırmak için ikna etti. Eşimi ifadeye aldılar, çıkınca bana ‘Bana ifade odasında kızdıklarınızı mı sanıyorsun. Bana taktik verdiler. Senin sığındığın insanlar böyle işte.’ dedi. Akşam 21.30’da girdiğim karakoldan sabah 5’te çıktım. Polisler, eşime ayaklarımı öptürdü ve birlikte eve gittik.”⁸

• Sığınaklar

Sığınaklar ve alternatif çözümlere gelince; Türkiye’de sığınakların işleyişini belirleyen düzenlemelere göre, 12 yaşını doldurmuş oğlan çocuğu veya engelli çocuğu olan kadınlar ile 60 yaşını doldurmuş kadınlar sığınak hizmetlerinden yararlanamıyor. Ayrıca bu kadınlara sunulan alternatifler şiddetle mücadeleye yönelik uzmanlaşmış hizmetleri kapsamamakta ve uygulamada mevzuatta belirtilen alternatiflerin etkili bir şekilde işlemediği görülmektedir. 12 yaşın üzerinde oğlu olan kadınlara, sığınağa gidebilmeleri için çocuklarını devlet bakımına vermeleri sıklıkla bir alternatif olarak önerilmektedir. Ancak bu özel durumda hem çocuk hem de koruma sistemine giren kadın özellikli bir destek alamamakta, kadınlar da çocuklarını kurumdan alabilmek için gerekli şartları yerine getirmek için kendileri mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Türkiye’de yaşlılara yönelik mevcut hizmetler zaten oldukça yetersiz olduğundan 60 yaş üstü kadınlara yönelik eşdeğer bir alternatif sunulmamaktadır.

Sığınaklara kabulde yaygın olarak görülen ihlallerin yanı sıra, norm olarak kabul edilen ve tekrar tekrar işlenen ihlaller de bulunmaktadır. Uygulamada göçmen ve mülteci kadınların yanı sıra başka kentlerde ikamet eden kadınların da mevzuatta belirtilmemesine rağmen sistematik olarak sığınaklara kabul edilmediği görülmektedir. Başka şehirlerde yaşayan kadınlara sıklıkla şiddet uygulayanın bulunduğu ve kaçtıkları şehirlere dönmeleri bir alternatif olarak tavsiye edilmekte. Göçmen ve mülteci kadınlara sunulan bir alternatif ise bulunmamaktadır.

Sığınaklara giden kadınlar, şiddetten uzak yeni bir hayat kurmak için ihtiyaç duydukları sosyal hizmetlere erişemiyorlar. Sığınaklarda kadınların özgürlüklerini kısıtlayan, yeni bir hayata başlamak için imkansız hale getiren koşullar yaratan güvenlik önlemleri alınmakta. Binanın hem dışında hem de içinde güvenlik personeli ve kameraların olması, giriş çıkış saatlerinin sıkı bir şekilde kontrol edilmesi, telefon kullanımının yasaklanması, binaya girişte üst araması yapılması gibi koşullar kadınlar tarafından sıklıkla cezaevi koşullarına benzetilmektedir. Öte yandan kadınlara yönelik bireysel güvenlik risk analizi ve güvenlik planları hazırlanmamakta. ŞÖNİM’lere bağlı sığınaklarda kalan kadınların Mor Çatı’dan destek aldığı durumlarda ise sığınaklarda kendilerine tekrar hayat kurmalarına yönelik bir destek sunulmadığı ve süreleri dolduğunda risk analizi yapılmadan çıkışlarının verildiği görülmektedir.

8 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kolluk Uygulamaları Raporu, 2023 <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/turkiyede-erkek-siddetiyle-mucadelede-kolluk-uygulamaları/>

- **Acil Yardım Hattı**

Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda özellikli destek sunan bir acil yardım hattı hizmeti hala mevcut değil. Devlet tarafından Alo 183 Sosyal Destek Hattı bu konuda destek sunan bir acil yardım hattı olarak işaret edilmektedir. Ancak bu hat 7-24 ulaşılır olan bir çağrı hattı olarak çalışmaktadır. Hat arandığında meslek elemanları değil çağrı merkezi çalışanları görüşmeleri yapmaktadır. Dolayısıyla bu çalışanlar bir mesleki müdahale yapamamakta, görüşme sırasında yalnızca ihbarları yönlendirme veya bilgi vererek yönlendirme yapabilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların acil durumlarda ya da ilk adımda arayıp destek alabilecekleri acil yardım hattı hizmetinin olmaması, kadına yönelik şiddetle mücadelenin etkin gerçekleşmesinin önündeki engellerden biri olarak hala varlığını sürdürmektedir.

- **Kadın Destek Uygulaması (KADES)**

Kadın Destek Uygulaması (KADES), İçişleri Bakanlığı tarafından acil durumlarda müdahaleyi hızlandırmak için hazırlanmış bir akıllı telefon uygulamasıdır. Son yıllarda devlet tarafından kadına yönelik şiddetle mücadelede sıklıkla öne sürülen bu uygulama, sorunların yalnızca küçük bir kısmına çözüm üretebilmiş, özellikle kolluk uygulamalarında karşılaşılan sıkıntıların hemen hiçbirini ortadan kaldırmamıştır. Uygulama temelde tek bir hamleyle hızlıca polisi çağırabilmeyi vaat etmektedir. Mor Çatı’nın Ağustos 2023’te yayınladığı raporda KADES ile ilgili yaşanan sıkıntılara dair tespit edilenler arasında; uygulamanın her kadın için erişilebilir olmaması, kolluk görevlisinin hızlıca gelmesinin bölgeden bölgeye değişen bir uygulama olması sorunları vardır. Bunun yanı sıra uygulama ile çağrılan kolluk görevlilerinin kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda donanımlı olmaması, herhangi bir kolluk görevlisinin çağrıya yanıt vermesi yaşanan diğer sorunlar arasındadır. Bu durum kolluk görevlilerinin eksik ve yanlış uygulama yapılması, caydırıcı tutumlar, uzlaştırmaya zorlama gibi kötü uygulamalarının KADES kullanıldığında da ortadan kalkmamasını beraberinde getirmiştir.

d. Bağımsız İzleme Değerlendirme Mekanizması

Geçen yılki izleme sürecinde devletin sunduğu rapora yanıt olarak hazırladığımız [14 Kasım 2022 tarihli bildirimimizde](#) Türkiye’de kadına yönelik şiddet politikalarına dair bir bağımsız izleme değerlendirme mekanizmasının olmadığına altını çizmiştik. Bu nedenle var olan yasaların ne ölçüde uygulandığının ve nasıl etkilerinin olduğunun bilinmediğini söylemiştik. Bu yıl 26 Nisan tarihli açıklama ile İçişleri Bakanlığı Aile İçi ve Kadına Şiddetle Mücadele İzleme Komitesi’nin (AKŞİM) kurulduğunu açıkladı. Yapılan basın açıklamasında 6 aylık bir çalışma sonucunda kurulduğu söylenen Komite’nin İçişleri Bakanlığının şiddeti önlemeye, şiddetle mücadelede farkındalık oluşturmaya ve uygulamadan kaynaklanan sorunları gidermeye yönelik çalışmalarına ilişkin görüş ve önerilerde bulunacağı ifade edildi.⁹ 1990 yılından beri kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadele eden bir örgüt olarak bu gelişmeden basın açıklaması ile haberimiz oldu. Konuyla ilgili İçişleri Bakanlığına yönelik yaptığımız bilgi edinme başvurusunda Komite’nin faaliyetleri, görev ve sorumlulukları, üyeleri ve üyelerinin belirlenmesindeki yetkinlik kriterleri ve 6 aylık ön çalışma sürecine katılım sağlayan kadın örgütlerine dair

9 <https://www.icisleri.gov.tr/aile-ici-ve-kadina-siddetle-mucadele-calismalari-aksim-tarafindan-denetlenecik>

sorduğumuz sorulara yanıt alamadık. Bilgi edinme başvurumuzun yanıtı bırakılması, yapılan basın açıklaması dışında Komite'nin çalışmaları, üyeleri ve yöntemine dair hiçbir bilginin kamuoyu ile paylaşılmaması, Komite'nin oluşturulmasında ve faaliyetlerinin belirlenmesinde kadına yönelik şiddete karşı uzun yıllardır mücadele yürüten Mor Çatı ve diğer örgütlerin dahil edilmemiş olması bu Komite'nin yürüteceği çalışmanın ne kadar bağımsız olduğu ve ne kadar etkili olacağı konusunda şüphe yaratmaktadır.

e. Verilen Cezaların Caydırıcılığı ve Cezasızlık

2022 yılında sunduğumuz raporda cezaların etkili şekilde infaz edilmemesi nedeniyle caydırıcı olmadığı altını çizmiştik.¹⁰ Ancak bu sorun yeni bir yasal düzenleme ile daha da derinleşti. 15 Temmuz 2023 tarihinde yayınlanan 7456 Sayılı Kanun¹¹ ile 2020 yılında Covid Affı olarak tanımladığımız infaz yasasının uzantısı olarak yeni bir infaz düzenlemesi yapıldı.¹² Bu yasa ile açık cezaevine ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma için geçmesi gereken süreler 3 sene öne çekilmekte. İnfaz yasasının amacı hükümlüleri topluma kazandırmak olarak ifade edilse de hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması için devletin teoride veya pratikte herhangi bir çalışması bulunmuyor. Yasanın kadınlara karşı işlenen suçların affedilmesi, bir başka anlatımla hükümlülerin cezasızlıkla ödüllendirilmesi anlamına geldiğini görüyoruz. Yeni düzenlemenin kadına yönelik şiddet davalarına yönelik getirdiği cezasızlık etkisine örnek vermek gerekirse, cinsel saldırı suçundan 01.04.2023 tarihinde 13 yıl ceza ile mahkum olan ve infazına başlanan bir kişi eski düzenlemeye göre 2029 tarihinde açık cezaevine ayrılma hakkına sahip iken bu düzenlemeyle birlikte 2026 yılında açık cezaevine geçebiliyor ve 2031'de denetimli serbestlikten yararlanabilecekken 2028'de yararlanabiliyor.

Başka bir örnek de kasten yaralama suçuna dair. Önceki raporumuzda da belirttiğimiz üzere kasten yaralama suçundan 8 yıl hapis cezası alan bir kişi kapalı cezaevinde yalnızca 1 ay geçiriyor.¹³ Buna ek olarak, yeni düzenlemeyle birlikte bu kişi denetimli serbestlikten 3 sene sonra yararlanabilecekken artık 3 ay sonra yararlanabilecek.

10 https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/12/Opuz_Golge_Rapor.pdf

11 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/07/20230715-2.pdf>

12 Bu kanundan 31.07.2023 tarihi itibarıyla cezaevinde hükümlü olanlar yararlanabilmektedir. Bir diğer anlatımla cezası kesinleşmemiş, cezası kesinleşmiş ancak firari failer açısından bu infaz yasası uygulanmayacak. Ancak hükümlü olmayanların Anayasa Mahkemesi'ne başvurması halinde bu kanundan yararlanabilme ihtimali doğmaktadır.

13 https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/12/Opuz_Golge_Rapor.pdf

V. Sonuç ve Tavsiyeler

Opuz grubu kararlarının uygulanmaması, kadına yönelik şiddet vakalarında süregelen cezasızlık sorununun devam etmesine neden olmaktadır. Cezasızlık atmosferi, failleri kadına karşı şiddet uygulamaya devam etmeye teşvik ederken aynı zamanda şiddetten uzaklaşmaya çalışan kadınları güçsüzleştirmektedir.

Sonuç olarak, Bakanlar Komitesi'nin bu konuyu her altı ayda bir gündemine alarak incelemeye devam etmesini ve genel tedbirlerin uygulanmasına ilişkin süreci yakından takip etmesini talep ediyoruz. Dava 2008'den bu yana uygulanmayı bekliyor, çok az ilerleme kaydedildi ve ayrıca İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı gibi kararın uygulanmasını geriye götüren adımlar atıldı. Aralık 2023 toplantısı göz önüne alındığında, yetkililerin yerelde çalışan kadın örgütleri ile yakın iş birliği içinde çalışması ve son yıllarda kadın cinayeti mağdurları hakkında veri toplamaya dayalı kapsamlı ve ayrıştırmış bir araştırma yürütmesi gerektiği konusunda ısrar ediyor ve bu konuda gerekli önlemlerin alınması için çağrıda bulunuyoruz. Bakanlar Komitesi'ni yetkililerin bu kapsamlı verileri sağlamaması durumunda Sekreteryaya geçici bir karar hazırlama talimatını vermeye çağırıyoruz.

Ayrıca, Bakanlar Komitesi'nden, Türkiye Hükümeti'ne aşağıdaki konularda talepte bulunmalarını istiyoruz:

- Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet ortadan kaldırma konusundaki kararlılığın bir göstergesi olarak İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı geri alınmalı
- Kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve mücadele edilmesi için ülke çapında etkili, kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar oluşturularak ilgili tüm tedbirler alınmalı.
- İlgili kurumlar arasında etkin koordinasyonun sağlanması amacıyla ŞÖNİM ler ile ilgili tüm kurumlar arasında koordinasyona yönelik entegre bir veri sistemi kurulmalı.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2021-2025) izleme sürecine hak temelli kadın kuruluşlarının katılımına izin vererek sivil toplumla iş birliği sağlanmalı, izleme sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılması, zorluklar ve ulaşılmayan hedeflere ilişkin açıklamalar yapılmalı.
- Aşağıdaki konularda bilgi ve/veya veri sağlanmalı:
 - Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2021-2025) uygulamasının nasıl takip edildiği ve belirlenen hedeflere ulaşmak için ne gibi önlemlerin alındığı, hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı, önümüzdeki iki yıla dair kalan zorluklar ve çözüm önerileri.
 - Ceza Kanunu Genelgesi (2020) ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Teknik Yöntemlerin ve Takip Sistemlerinin Kullanımına İlişkin 2021 Genelgesinin nasıl ve ne ölçüde uygulandığı, bu politikaların etkisi ve uygulanmaması durumunda yaptırımlar.
 - Mevcut resmi şikayet mekanizmaları, bu mekanizmalara yapılan şikayetlerin sayısı ve sonuçları ile kadına yönelik şiddet davalarında kamu görevlilerine yönelik ayrımcı veya ihmalkar uygulamalar nedeniyle yürütülen soruşturmanın sayısı ve sonuçları.
 - Aile içi şiddete ilişkin cinsiyete, yaşa, şiddetin türü ve sıklığına, fail ile kadın arasındaki ilişkiye, coğrafi konuma ve engellilik durumuna göre ayrıştırmış istatistiksel verilerin toplanması ve kamuya açık hale getirilmesi.
 - Risk değerlendirmesinin yapıldığı vaka sayısı ve risk değerlendirmesinin daha

ileri düzeyde atılacak adımları nasıl etkilediği ve etkinliğinin nasıl izlendiğine dair bilgi paylaşılması ve bu değerlendirmeye deneyimli kadın örgütlerinin dahil edilmesi.

- Şiddete maruz kalan kadınların ilk başvurdukları yer olma görevi kolluk birimlerinden alınarak yeniden ŞÖNİM lere verilmeli.
- 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasından sorumlu hakimler ve aile içi şiddet suçları soruşturma bürolarında görev yapan savcıların kararları izlenmeli, değerlendirilmeli, denetlenmeli ve ayrımcı kararlara ilişkin disiplin yaptırımları uygulanmalı.
- Savcılıkların ve Aile Mahkemeleri'nin tedbir kararlarını şablon bir biçimde vermelerini caydıracak tedbirler alınmalı ve sulh hakimleri tedbir kararları verirken kadınların ihtiyaçlarını ve güvenliğini göz önünde bulundurmalarını sağlayacak şekilde eğitilmeli.
- Kadınların ve çocukların güvenliğini garanti altına almak için koruyucu ve/veya önleyici tedbirlerin gecikmeden ve makul süreler boyunca alınmasını ve bu kararların gerektiği gibi bildirilerek uymama durumunda yaptırımların uygulanmasını sağlayacak tedbirler alınmalı.
- Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'da fiilen cezasızlıkla sonuçlanan değişiklikler iptal edilmeli veya bunlar aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda hukuken uygulanamaz hale getirilmeli.
- Sığınaklara kabulün hızlı bir şekilde, herhangi bir ayrımcılık (göçmen kadınlara, trans kadınlara vb.) yapılmaksızın uygulanmasına yönelik tedbirler alınmalı ve sığınakların maksimum doluluk durumuna ulaştığı dönemde kadınların çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri alternatif konaklama imkanları sağlanmalı.
- Şiddete maruz kalan kadınlara özel 7/24 çalışan acil yardım hattı kurulmalı.
- Kadınların uzman birimlere yönlendirilmesi yerine kendi mahallelerindeki polis karakollarına şikayette bulunma haklarını kolaylaştıracak tedbirler alınmalı ve soruşturma adımlarının uygulanması için süre sınırlamaları getirilerek etkili soruşturmanın hızlı bir şekilde başlatılması sağlanmalı.

Opuz Grup Davaları Türkiye Raporu'na Yanıt

Bu rapor Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne **yönelik olarak**, Kural 9.2. kapsamında, Opuz Grup kararlarının izlenmesi sürecinde geçtiğimiz günlerde devletin sunduğu Eylem Planı'na (10/10/2023) yanıt olarak hazırlanmıştır.

Bireysel Önlemler

M.G. 15.09.2023 tarihinde Bahçelievler Karakolu tarafından ifadeye çağrıldı. Kendisine 2021 yılından bu yana herhangi bir koruma kararı talep edip etmediği soruldu. M.G., bu görüşmede devam eden bir ceza davasının bulunduğunu ve bu ceza davası nedeniyle eski eşinin çocukları aracılığıyla kendisini tehdit ettiğini belirterek, bu nedenle koruma kararı talebinde bulunduğunu ifade etti. Ancak devletin raporunda belirtilenlerin aksine bu açıklama sonrasında M.G.'ye herhangi bir koruma kararı tebliğ edilmemiştir. Ayrıca M.G.'nin ifadesinin ardından Savcılık tarafından cezai soruşturma başlatıldığı bilgisi kendisine iletilmemiş, bu gelişmeden çocukları aracılığıyla haberdar olmuştur.

Genel Önlemler

Yetkililer raporda mevcut yasalar, mevzuat ve İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan genelge hakkında detaylı bilgi veriyorlar. Ancak öncelikle belirtmek gerekir ki, Bakanlıklar arasında, özellikle de kadına yönelik şiddetle mücadelede ana otorite olması gereken Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında koordinasyon eksikliği bulunmaktadır. Uygulamada ise tüm sorumluluk Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yerine İçişleri Bakanlığına devredilmiştir. Raporumuzda şiddete maruz kalan kadınlar için kolluk kuvvetlerinin ilk adım olarak belirlendiğini ve bunun yarattığı sorunları ele almıştık.

Daha da önemlisi, mevcut mevzuat ve genelgelere rağmen asıl sorun bu yasaların uygulanmamasıdır. Devletin eylem planında uygulamaya ilişkin herhangi bir soruna yer verilmemesi, uygulama sorunlarının ciddi bir mesele olarak görülmediğini, uygulamalarda standartlaşmaya yönelik izleme ve değerlendirme süreçlerinin devreye sokulmadığını ve kötü uygulamalara karşı herhangi bir yaptırımının bulunmadığını göstermektedir. Eylem planında, kadınların özellikle bu yasalara erişmeye çalışırken yaşadıkları deneyimlere yer verilmemektedir. Ayrıca mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliği atmosferinin yansıması olarak kadınların haklarına erişimlerinin önündeki engellere ve bunlara dair herhangi bir çözüm geliştirilmemiş olmasına ilişkin herhangi bir gözleme yer verilmemektedir. Mor Çatı tarafından sunulan raporda kapsamlı bir şekilde ele alındığı üzere kadına yönelik şiddetle mücadele ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği arasında herhangi bir ilişkinin kurulamaması nedeniyle şiddete maruz kalan kadınlar, haklarına erişimde önemli zorluklarla karşılaşılıyorlar. Bu nedenle, Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının durumuna ilişkin bir eylem planında, mevcut yasa ve yönetmeliklerin yanı sıra, uygulamada karşılaşılan sorunların nasıl tespit edildiği ve çözümlendiğine ilişkin veriler de yer almalıdır.

Yasal düzeyde adımlar atılsa da, kadınların deneyimleri bu adımların uygulamada karşılık bulmadığını gösteriyor. Bunu örneklendirmek gerekirse, 19. maddede "Cumhuriyet savcısının resen soruşturma başlatma yükümlülüğü altında olduğu" ifade edilmiş ancak şu ana kadar başlatılan disiplin soruşturmalarına ilişkin herhangi bir veri ve dolayısıyla

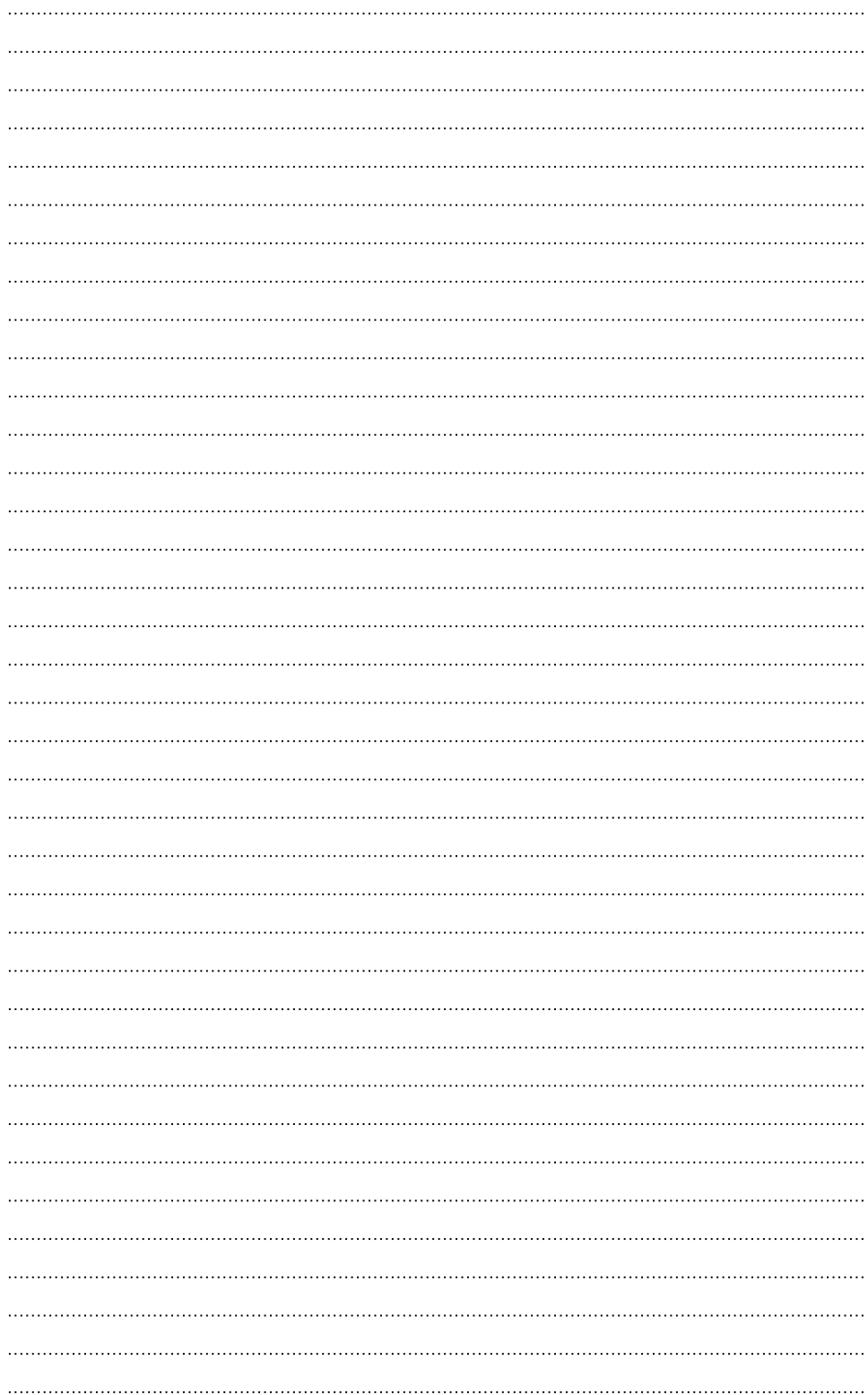
bu yükümlülüğün uygulanması konusunda herhangi bir bilgi de sunulmamıştır. Ayrıca görev kusuru tespitinin nasıl yapıldığına dair de bilgi paylaşılmamıştır.

Risk değerlendirmesi de dikkat çeken bir diğer konu olarak karşımıza çıkıyor. Koruma kararları varken öldürülen kadınların medyada yer aldığı vakaların yanı sıra, Mor Çatı'ya başvuran bazı kadınların içinde buldukları risklerin herhangi bir kurum tarafından takip edilmediğini, ancak ciddi fiziksel zarara uğramaları durumunda Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri (ŞÖNİM) tarafından takip edildiklerine tanıklık ediyoruz. Bu nedenle risk değerlendirme formu sonucunda oluşturulan sınıflandırmalara göre atılan adımlara ilişkin bilgi ve veriler devlet tarafından paylaşılmalı; daha önce yapılan risk değerlendirmesi ile kadınların yeniden başvurduğu vakalar arasındaki ilişkiye ilişkin analitik veriler sağlanmalıdır.

Devletin raporunda, var olan genelgeye göre, kadınların ifadelerinin fiziksel olarak uygun, kendilerini rahat hissedebilecekleri ve üçüncü kişilerin bulunmadığı bir ortamda alınması gerektiği belirtiliyor. Oysa pek çok polis karakolunda, kadınların sıklıkla çok sayıda personelin ve üçüncü şahısların huzurunda, hatta bazen faile fiziksel olarak çok yakın bir yerde ifade vermeleri istenmektedir. Mahremiyet açısından uygun fiziki koşulları sağlamayan polis karakollarına başvuran kadınlar, polis tarafından gerekli imkanlara sahip karakollara götürülmüyor. Bu durum kadınların kendilerini güvensiz hissetmelerine ve şikayetçi olmak konusunda tereddüt etmelerine neden oluyor.

Her ne kadar devlet, gizlilik kararı istenirken gizlilik süresi boyunca çocukla kişisel temas kurulmaması hususunun da değerlendirilmesi gerektiğini öne sürse de, raporumuzda verdiğimiz örnekte de belirttiğimiz ve BM Kadına ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet Özel Raportörü'ne yazdığımız raporda da bahsettiğimiz üzere¹⁴ çocuğun şiddete maruz kaldığı durumlarda bile hakimlerin babanın çocukla kişisel ilişkisini sınırlamadığını deneyimliyoruz. Bu gibi durumlarda boşanma sürecinde anne ve çocuklar şiddete maruz kalmaya devam etmekte, ceza mahkemelerinde devam eden davalar olsa bile aile mahkemeleri bu durumu görmezden gelmektedir.

14 <https://morcati.org.tr/izleme-raportari/velayet-davalarinda-kadinlara-ve-cocuklara-yonelik-siddet-hakkinda/>

AİHM Opuz Grup Davası 2023 Gölge Raporu

Opuz Grup Davaları (no. 33401/02)

Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Ekim 2023

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kocatepe Mah. Cumhuriyet Cad. Cumhuriyet Apt.
No:17 Kat: 5 D:11 Beyoğlu İstanbul
Tel: (0212) 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

f MorCatiVakfi

✂ morcativakfi

📷 morcati_vakfi